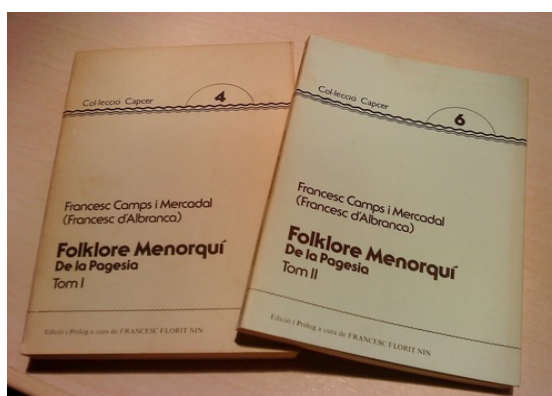

Un punt de trobada de la cultura popular i d'arrel tradicional de Menorca www.culturapopularmenorca.cat

Pilar Vinent Barceló
Servei de Política Lingüística
i Cultura Popular

En el número anterior d'*Àmbit* vam dedicar un article a la figura i l'obra de Francesc Camps i Mercadal, *Francesc d'Albranca*, per recordar que fa cent anys aquest migjorner erudit, com l'anomenàvem, fou guardonat amb el premi de l'Ateneu Històric, Literari i Artístic de Maó pel seu treball de recerca i compilació de diferents manifestacions de la cultura d'arrel tradicional de Menorca titulat *Folklore menorquí. De la pagesia*.

Edició del Folklore menorquí. De la pagesia, a cura de l'IME, de 1986 i 1987

Tanmateix, aquest no és l'únic fet notable, en relació amb la nostra cultura popular, que hem commemorat enguany. I és que el 2012, arreu de les terres del domini lingüístic català, s'han fet actes de reconeixement de la figura d'Antoni Maria Alcover i Sureda amb motiu del 150è aniversari del seu naixement, al qual també vam dedicar un article en la darrera edició d'aquesta revista. Recordem que mossèn Alcover fou un dels grans impulsors dels projectes folklòrics a les Illes durant els primers trenta anys del segle xx. Dins aquest àmbit, la seva obra més reconeguda són les *Rondaies mallorquines d'en Jordi des Racó*; però ell també va ser un dels recol·lectors de cançons populars més actius, i cal destacar que el *Diccionari català-valencià-balear*, promogut per Alcover i culminat per Francesc de Borja Moll ara fa precisament cinquanta anys, constitueix una aportació extraordinària al coneixement etnogràfic, ja que moltes entrades es complementen amb locucions, refranys i dades de la cultura popular.

I encara més, el mes de juny, concretament el dia de Sant Pere, celebràvem as Migjorn Gran el centenari de l'aparició del primer número de la revista *Llum Nova*. Aquesta publicació, malauradament de durada exigua, conté un cabal d'informació sobre la nostra cultura popular d'una riquesa incalculable, ja que, entre altres temes de l'actualitat menorquina i migjornera del moment, hi podem trobar tot tipus de material folklòric i etnogràfic recollit per Andreu Ferrer, el seu promotor, i per Francesc d'Albranca, com ara rondalles, gloses, refranys, endevinalles, costums i tradicions, etc.

La glosa, un dels elements de la nostra cultura estudiats pels folkloristes dels primers anys del segle xx

El seguit d'efemèrides que hem esmentat són, idò, motiu més que suficient perquè avui dediquem el nostre article a parlar, justament, de la tasca que duu a terme el Departament de Cultura, Patrimoni i Educació del Consell Insular de Menorca, de divulgació de la cultura d'arrel tradicional de l'illa, a través del web que va posar en servei el mes de març de 2011, www.culturapopularmenorca.cat, dedicat íntegrament a tot allò que fa referència a la cultura popular de Menorca. Fem-ne, per tant, una mica d'història.

Pàgina d'inici del web de cultura popular de Menorca

La idea de crear una pàgina web de cultura popular de Menorca va sorgir en el si de la reunió del mes de gener de 2007 de la Comissió Assessora de Cultura Popular del Consell Insular (en endavant CACP), a iniciativa del professor Jaume Mascaró Pons, membre d'aquesta comissió. L'objectiu era treballar tots els temes que comprenen aquest àmbit de la nostra cultura des d'una visió més transversal i fer que totes les associacions culturals i les persones relacionades amb la cultura popular es poguessin connectar entre elles a través de la xarxa, en un lloc web on totes les entitats interessades poguessin difondre les activitats que duen a terme, intercanviar idees i experiències, trobar bibliografia i informació sobre les diferents manifestacions de la cultura tradicional i compartir estudis relacionats amb el tema.

Les colles de geganers són un element viu de la cultura popular de l'illa

Aquest projecte tan engrescador va començar a prendre forma un any més tard, en la reunió de la CACP del mes de març de 2008, en la qual es van establir els objectius i les línies que marcarien el disseny i el contingut de la pàgina. I a partir d'aquí, amb la intenció que aquest web arribés a ser un punt de trobada de la cultura popular menorquina on poguessin participar activament totes les persones i entitats interessades en la cultura popular i que treballen en la seva difusió, aportant articles, fotografies, comentaris, bibliografia, etc., durant tres anys el Servei de Política Lingüística i Cultura Popular del CIM, amb l'assessorament i la col·laboració dels membres de la CACP, va treballar en la recopilació i l'elaboració dels continguts de les diferents seccions que integren la pàgina web i els àmbits en què es desplega cada una d'elles.

Les seccions que podem consultar en aquest web són les següents:

- **General:** que inclou el concepte de cultura popular i es completa amb una mica d'història i de la trajectòria dels nostres folkloristes més destacats i de les associacions menorquines que treballen en la matèria.
- **Literatura:** amb informació sobre les diferents manifestacions que engloba, com són rondalles, llegendes, refranys i dites, endevinalles, goigs, pregàries, gloses i codolades; a més dels premis relacionats amb aquest àmbit que convoca el Consell Insular, com ara el Premi Josep Vivó de glosa o el Premi Francesc de Borja Moll de contes i rondalles.
- **Teatre:** amb els rituals religiosos i les representacions teatrals més populars.
- **Música i cançó:** on podem trobar raó sobre els balls tradicionals menorquins, els instruments autòctons i del grup folklòric i el nostre cançoner popular.
- **Festes:** que trobam catalogades en festes patronals (amb informació detallada sobre la festa de cada poble), festes religioses, festes cíviques i festes de la pagesia.
- **Oficis:** on es recullen els oficis artesanals propis de la nostra cultura, alguns dels quals ja s'han perdut.
- **Patrimoni etnològic:** amb informació sobre el nostre patrimoni rural i altres béns etnològics com ara molins, pedreres, forns i sitges; sobre patrimoni moble (eines, ormejos, carros i carruatges) i sobre vestimenta tradicional.
- **Medicina popular:** que conté un recull d'herbes remeieres, oracions, creences, rituals i oficis antics relacionats amb la medicina.
- **Onomàstica:** que inclou els apartats d'antroponímia i de toponímia.
- **Jocs:** amb explicacions sobre jocs autòctons i jocs tradicionals d'infants, d'adults o relacionats amb les festes populars.
- **Cuina:** amb receptes tradicionals de la cuina de mar, de caça, de la terra, de festa i de la nostra rebosteria.

Els pastissets, un dels productes més preuats de la rebosteria menorquina

Cada una d'aquestes seccions, a més de contenir informació exhaustiva sobre l'àmbit concret a què es refereix, es complementa amb fotografies, material audiovisual, enllaços a altres pàgines web i una completa bibliografia a la qual hom pot accedir a través de la Xarxa de Biblioteques de Menorca i que es va ampliant així com van apareixent nous títols d'interès sobre la matèria.

D'altra banda, a la pàgina d'inici s'insereixen una sèrie de destacats que van canviant segons l'època de l'any i un calendari d'esdeveniments amb informació de tots els actes que es programen a Menorca relacionats amb la cultura popular, com ara sessions de glosat, representacions teatrals, programes de festes patronals, sessions de contacontes i de rondalles, convocatòries de premis, rutes i visites als béns patrimonials o ballades populars, entre altres.

Les porquejades han estat el tema d'un dels destacats del web

Però tot aquest cabal d'informació, que ha fet que el web de cultura popular de Menorca ja tenguí prop de quatre-cents cinquanta amics a facebook, hauria estat impossible de recollir sense l'ajuda d'un gran nombre de persones i entitats que han col·laborat amb el Servei de Política Lingüística i Cultura Popular, que gestiona i administra el lloc, a fer-lo realitat.

Cal, idò, fer un reconeixement públic ben merescut i manifestar el nostre agraïment a Jaume Mascaró Pons, Miquel À. Marquès (Centre d'Estudis Locals d'Alaior), Damià Bosch (Femefolk), Moisès Coll (Soca de Mots), Francesc Salord, Josep Portella i Josep Pons Gener (Col·lectiu Folklòric Ciutadella), Miquel Villalonga, Antoni Camps Extremera, Marc Moll Marquès, Xavier Gomila Pons, Robert Alzina i Raquel Febrer (becaris del CIM), Gemma Capdevila, Josep Al·lès Salvà, M. Antònia Moll, Joan Pons Huguet, Pere Cortès, Natàlia Sans, David Caules, Antoni Seguí, Associació de Rondallaires i Contacontes, Geganters de Maó i Lluçmaçanes, Revista de Ferreries, Ajuntament de Maó, Agrupació Musical de Ciutadella, Centre Catequístic Sant Miquel i Arxiu d'Imatge i So.

Ara bé, aquesta no és, de cap manera, una llista tancada; ja que segur que la podrem ampliar amb les col·laboracions i els suggeriments que ens facin arribar les persones que, després d'accedir a www.culturapopularmenorca.cat, vulguin participar-hi, ja sigui amb els seus comentaris a través de facebook o bé amb aquell material escrit o audiovisual que considerin interessant aportar-hi a través del "suport a l'usuari" que trobaran a la pàgina d'inici del web.

Les festes patronals de Menorca són un exemple de salvaguarda del nostre patrimoni cultural

L'objectiu és que, entre tots, puguem fer possible un millor coneixement de la cultura popular de la nostra terra i que tot aquest tresor cultural es pugui difondre degudament entre els diferents sectors de la societat menorquina, perquè l'estimin i el valorin i, d'aquesta manera, aconseguim de salvaguardar-lo, amb les incorporacions i els canvis propis de l'evolució històrica que experimenten totes les societats, a fi que les generacions futures siguin conscients de quins són els seus orígens i també vulguin mantenir viu aquest llegat.

La randa de macetes és una mostra més de la riquesa de la nostra cultura d'arrel tradicional

Per cloure aquest article, ho farem amb les paraules d'un altre estudiós de la nostra cultura popular, Francesc de Borja Moll, que el 1979 definia així el folklore i la cultura d'arrel tradicional en el núm. 1 de la col·lecció Quaderns de Folklore editada pel Col·lectiu Folkloric Ciutadella:

«S'ha usat i s'usa molt la paraula "folklore". Fins i tot jo diria que s'usa massa, i convindria reduir el seu ús quan donam a la paraula un sentit seriós; perquè el nom de folklore s'ha desacreditat molt aquests cinquanta anys darrers [...] perquè han falsificat el seu concepte. S'ha donat com a folklòric només una petita part d'allò que és patrimoni de la ciència popular, i encara aquesta petita part s'ha falsejat en convertir-se en exhibició, en espectacle i en negoci de cara al turisme. [...]

»El concepte de folklore s'ha vist limitat i reduït a un cercle molt estret, quan en realitat el folklore és una de les coses més extenses i més complexes, perquè afecta tota la vida popular. En el folklore hi entra tot, des de les coses més baixes i materials fins a les més espirituals i delicades, mentre responguin a les característiques que he indicat de tradició inconscient i evolució passiva i no cercada.

»Per açò actualment els estudiosos solen substituir la paraula "folklore" per la locució "cultura popular" o "cultura tradicional". Aquesta darrera forma és la millor; perquè [...] expressa sense confusió possible la característica essencial d'allò que era abans el folklore: la tradició, o sia, la transmissió d'una cultura de pares a fills sense influències o amb un mínim d'influències externes.»